

Gönderim Tarihi: 01.09.2021

Kabul Tarihi: 14.09.2021

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE BALIKESİR İLİNDE EĞİTİM VE SAĞLIK ALANLARINDAKİ UYGULAMALARIN YEREL BASINA YANSIMALARI (1950-1960)

Reflections in the Local Press of Practices in Education and Health in Balıkesir
during the Democratic Party Period (1950-1960)

Zeki ÇEVİK

Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
zcevik41@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0002-3756-8738

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili hayata geçilince, 7 Ocak 1946 tarihinde kurulan Demokrat Parti bir muhalefet partisi olarak halk tarafından büyük bir ilgiyle karşılandı. Şaibeli 1946 seçimlerini kazanamayan Demokrat Parti, 1950 seçimlerini ezici bir çoğunlukla kazanarak on yıl boyunca iktidarda kalmayı başardı. Demokrat Parti iktidarının icraatlarının Balıkesir yerel basınına yansımaları 1950-1954, 1954-1957 ve 1957-1960 olmak üzere üç dönemde ele alıp incelendi. Bu dönemde Balıkesir basınından Demokrat Parti'ye yandaş, muhalif ve tarafsız birer gazete seçildi. Böylece Türk siyasi hayatının on yılına damgasını vuran Demokrat Parti'nin eğitim ve sağlık alanlarındaki uygulamalarının bir taşra kenti basınına yansımaları incelendi.

Anahtar kelimeler: II. Dünya Savaşı, Türkiye Cumhuriyeti, Demokrat Parti, Balıkesir.

Abstract

When the multi-party system started in the Republic of Turkey after World War II, the Democrat Party, which was founded on January 7, 1946, was met with great interest by the public as an opposition party. Unable to win the dubious 1946 elections, the Democratic Party won the 1950 elections overwhelmingly and remained in power for ten years. The reflections of the actions of the Democrat Party government on the Balıkesir local press were handled and analyzed in three periods: 1950-1954, 1954-1957 and 1957-1960. During this period, proponent, opposition and impartial newspapers were elected from the Balıkesir press to the Democrat Party. Thus, the reflections of the Democratic Party's practices in the fields of education and health, which left its mark on the ten years of Turkish political life, were examined in the press of a provincial city.

Keywords: World War II, Republic of Turkey, Democrat Party, Balıkesir.

1. GİRİŞ

Türkiye İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1947 Truman Doktrini ile başlayacak Doğu ve Batı blokları şeklinde kurulan iki kutuplu yenedünya düzenine giden bir sürece girdi. Özellikle Sovyetler Birliği'nden kaynaklanan ağır ve ciddi tehdit algılamaları ve iç dinamiklerin etkisiyle kısa sürede çok partili siyasal hayata geçildi. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalmayı başarmıştı. Fakat savaşın olumsuz etkilerinden de kendini

koruyamamıştı. Bununla birlikte İkinci Dünya Savaşı'nın, yarattığı bunalımlı yıllar, tek parti iktidarı ve bunun yarattığı siyasi, idari, ekonomik ve sosyal sorunlar halk arasında huzursuzluk yaratmaktaydı. Diğer taraftan İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 25 Nisan 1945'de toplanan San Francisco Konferansı (Uçarol, 2000, s.624-628; Gönlübol, 1975, s. 171) Türkiye'nin çok partili siyasi rejime geçiş sürecini de başlattı. Konferansta Birleşmiş Milletler Antlaşması'na taraf olan ülkelerin çoğunun siyasi rejimleri, antlaşmadan esinlenerek çok partili, insan temel hak ve hürriyetlerine saygılı, demokratik bir rejim olarak gelişme göstermiştir. Bütün bu gelişmeler ülkemizde tek parti olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) üzerinde de etkisini göstermiş ve bununla ilgili olarak dönemin Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü 19 Mayıs 1945 günü Gençlik ve Spor Bayramı'nda yaptığı bir konuşmada: *“Bundan böyle siyaset ve fikir hayatımızda demokrasi prensipleri daha geniş bir ölçüde hüküm sürecektir”* demiştir. (Aydın Tarihi, Mayıs 1945, s.52-53)

Ayrıca İsmet İnönü'nün çok partili demokratik hayata geçiş zemin hazırlayacak bir başka konuşması da 1 Kasım 1945 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılış günü gerçekleşmiştir. Konuşmasında:

“...Bizim tek eksikimiz, Hükümet Partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda, memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketin ihtiyaçları şevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasına tabii işlemesi sayesinde, başka siyasi partinin de kurulması mümkün olacaktır.” (TBMMTD, C.11, 1946, s.7.)

diyerek çok partili bir sisteme olan ihtiyacı dile getirmiştir. İsmet İnönü, çok partili hayata geçiş açısından bir hayli aydınlatıcı olan bu konuşmasında, Türk siyasal sisteminin demokratik parlamenter niteliğini vurgulamıştır (Uçar, 2018, s. 474). Bu olaylardan sonra 7 Ocak 1946 tarihinde de, DP Ankara'da resmen kurulmuştur (Eroğul, 1990, s. 11).

Türkiye'de 1946 yılından itibaren çok partili siyasi hayata geçilince Demokrat Parti (DP) 1946-1950 tarihleri arasında muhalefet; 1950-1960 tarihleri arasında da kesintisiz olarak, üç dönem üst üste iktidara geldi. DP'nin *“Yeter Söz Milletindir”* sloganı ile girdiği 1950 seçimlerinin sonucunda iktidarın değişeceğine, CHP'nin baskı politikalarının ortadan kalkacağına yönelik umut halkta bir kurtuluş ve nefes alma kapısı olarak görülmüştür (Uçar, 2016, s. 177). 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimler,

tek parti döneminin dolayısıyla CHP iktidarının sonunu getirmiş, DP'ye büyük bir oy çokluğu ile “*Beyaz İhtilal*” yolunu açmış ve tek başına iktidara getirmiştir. Özellikle, muhalefet döneminde, iktidar karşısında seçimlerde eşitlik ve hürriyet isteyen DP'nin; 1954 seçimlerinden sonraki uygulamalarıyla demokrasinin kuralları yerine siyasetin güç ve çıkara dayalı oportünist kurallarına göre hareket ettiği görülmüştür. Esasen her iki parti de demokrasi kavramının içeriğini pragmatist bir bakış açısıyla doldurmuş, her iki partinin muhalefete karşı olan tutumu da birbirinin aynısı olmuştur. (Şeyhanlıoğlu, 2009, s.1, 208)

Devletçi-seçkinci yaklaşıma karşı olan DP, halktan aldığı siyasi güce dayanarak tek parti dönemine benzer uygulamalara yönelmiş, baskıcı bir tutum içinde karşıt görüşe sahip olanları dikkate almamış, Meclis çoğunluğundan dolayı elde ettiği gücünü kanunları zorlayarak kullanmıştır. Ancak CHP de alternatif politika üretmek yerine sert eleştirilere dayanan, Meclis dışındaki güçlerini devreye sokarak siyasi gerilimleri tırmandıran bir politika izlemiştir. Muhalefet ve iktidar arasında izlenen bu yanlış politikalar; Cumhuriyetin ilk otuz yılında kurulan siyasi dengeleri zayıflatan, halkın özgür iradesini hiçe sayan ve demokrasiyi rafa kaldırarak toplumsal gelişmeyi sekteye uğratan, partileşme sürecimizi ve modernleşme serüvenimizi dinamitleyen 27 Mayıs Darbesi'ni doğurmuştur. (Bakan-Özdemir, 2013, s.396)

Bu çalışmada ele aldığımız eğitim ve sağlık konularında genel verilere bakıldığında DP'nin 10 yıllık iktidarında önemli gelişmeler olduğu bir gerçektir. İşte burada bu gelişmelerin Balıkesir'e yansımaları yerel basından incelenmiştir. Mesela Türkiye geneline baktığımızda 1950-1958 yılları arasında Milli Eğitim alanında 1950'de 12511 ilkokula karşılık 1958'de 20775, 27144 öğretmene karşılık 50905 öğretmen, 1460000 öğrenciye karşılık 2280000 öğrenci. Yine 1950'de 59 liseye karşılık 1958'de 104, 18257 öğrenciye karşılık, 40108, 1950'de 343 ortaokula karşılık 1958'de 675, 58675 öğrenciye karşılık 188554, 5555 öğretmene karşılık 7480 öğretmen olduğunu görüyoruz. (Ağaoğlu, 1972, s.232)

Türkiye'nin Truman Doktrini doğrultusunda Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'den sağladığı Marshall yardımları, 1946'dan itibaren ülkeye gelmeye başlamıştır. Yardımlar ve ABD ile ilişkiler doğrultusunda gelişen ekonomi politikaları, 1950'den 1960'a kadar iktidarda kalan DP Hükümetleri tarafından yürütülmüştür. Sürecin yarattığı ekonomik refah hali, dönem hükümetlerinin özellikle 1955 yılına kadar izlediği politikalarda başarılı olmasında katkı sağlarken iç politikada eleştirilerin odağı olmasında Amerikan yardımları başı çekmiştir. Özellikle uluslararası sağlık kuruluşları

ile entegrasyon sağlama çabaları, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) gibi sağlık teşkilatlarına üyelik ve Marshall yardımlarının sağlık alanında da katkı sağlamıştır. Üç dönem olarak ele alınan DP dönemi sağlık politikaları konusunda ulaşılan en genel görüş, sağlık konusuna dönem hükümetlerinin yaklaşımının siyaset üstü tutulduğudur. İstatistik veriler, bu yaklaşımı kesin olarak kanıtlamaktadır. DP'nin, Marshall yardımlarının da yarattığı ekonomik refah ile başlayan iktidar yılları sağlık politikalarına yansımış, dünya ile beraber sosyal refah anlayışının ülkede uygulama sahasını oluşturmuştur. (Tunçay, 2019, s. 3,123).

2. BALIKESİR'DE YEREL BASIN (1950-1960)

Bu çalışmada ele aldığımız konuda Balıkesir yerel basınından faydalanılmıştır. Öncelikle Balıkesir'de basın yayın hayatının kısa tarihçesini vermek faydalı olacaktır kanaatindeyiz. Balıkesir'de ilk matbaa 5 Mart 1302 (1886) Çarşamba günü kurulan, Karesi Vilayet Matbaasıdır. Balıkesir matbaasının basın hayatına kazandırdığı ilk meyve de Karesi Gazetesi olmuştur. Milli Mücadele'nin önemli şehirlerinden olan ve Kuva-yı Milliye şehri olarak anılan Balıkesir'de Milli Mücadele ruhunu destekleyen Hasan Basri (Çantay) Bey'in çıkardığı Ses Gazetesi 17 Ekim 1918 tarihinde yayın hayatına girmiştir. Uzun süreli olamayan ve kuruluşunun ardından beş ay kadar kısa bir sürede 13 Mart 1919'da Meclis-i Vükela kararıyla kapatılan Ses Gazetesi'nin ardından iki buçuk ay sonra Doğru Söz gazetesi yayın hayatına girmiştir. Gazete Manda yönetimine ve İzmir'in işgaline şiddetle karşı çıkmıştır. Haftalık gazete olan Doğru Söz'de dördüncü sayısının ardından kapanmıştır. İzmir'in işgalinin altıncı ayında yine Milli Mücadele ruhunu açıkça yansıtan İzmir'e Doğru Gazetesi yayın hayatına girmiştir. Balıkesir'in işgali ile de yayın hayatına son vermiştir. Balıkesir'de ilk günlük gazete ise 1920 yılında basın hayatına atılan Balıkesir Gazetesi olmuştur. Ancak modern anlamda ilk gazetecilik hayatı çalışmamızın da temel kaynaklarından birini teşkil eden Türk Dili Gazetesi olmuştur. (Yurdakök,1992, s. 23),

2.1. DP İktidarına Yandaş, Karşı ve Tarafsız Olarak Seçilen Gazeteler: Balıkesir Postası, Türk Dili ve Ateş (1950-1960)

Balıkesir Postası Gazetesi: 1 Ocak 1943 Tarihinde çıkmaya başlayan Balıkesir Postası 1945 yılına kadar CHP'nin bir organı gibi faaliyet göstermiştir. Başlık kısmında gösterdiği "*Cumhuriyet Halk Partisi ülküsüne yürürüz ve amacımız Cumhuriyet Halk Partisi ülküsüdür.*" klişeli Gazete CHP'nin bir organı gibi hareket etme ülküsünden 21 Şubat 1945 tarihinde

Sıtkı Yırcalı'nın yazı işleri müdürü olmasından sonra vazgeçmiştir. Türk Dili ile yolları ayrılmaya başlayan Balıkesir Postası muhalefet saflarına kaymıştır. 1950 tarihinde DP'nin iktidara geçmesi ile Balıkesir Postası da muhalefet saflarından iktidar saflarına geçmiştir. DP'nin kuruluş yıllarında ve 1950 sonrası dönemde etkin bir rol üstlenen Balıkesir Postası, Balıkesir halkının DP saflarına geçmesinde ve Balıkesir'de DP'nin kazanmasında önemli pay sahibidir. Bu pay hiç şüphesiz milletvekilliği ve bakanlıkları süresince gazete sütunlarında pek yazısı çıkmamış dahi olsa yazı işleri müdürü olarak Balıkesir Postası'nda bir mevki sahibi olan Sıtkı Yırcalı'nındır. Balıkesir Postası'nın güçlü yazar kadrosu da bu konu içerisinde unutmamak gerekir. DP iktidarından, askeri darbeden sonra 7 yıl daha yaşayan Balıkesir Postası 1967'de Türk Dili, Balıkesir Postası, Ateş; Ekspres ve Adalet gazetelerinin aldıkları birleşme kararıyla Balıkesir Postası adıyla başlayan yayın hayatına son vermiştir.

Türk Dili Gazetesi: 16 Mayıs 1926 yılında çıkartılan gazete Hayrettin Karan tarafından, Başbakan İsmet İnönü'nün Balıkesir'de CHP'nin İlkelerini ve Cumhuriyet İnkılâplarını tanıtacak ve benimsetecek günlük gazete çıkartılmasını dönemin Balıkesir CHP İl ve Belediye Başkanı olan Yağhanecizade Hayrettin Bey'e önermesi üzerine kurulmuştur. Bu misyon ile yola çıkan Türk Dili gazetesi görevini 41 yıl yerine getirmiştir. Cevdet Demiray Türk Dili gazetesinin kuruluş amacını 16 Mayıs 1958'de şöyle açıklamıştır:

“Henüz Cumhuriyet'in 3 yaşında iken neşir hayatına atılan Türk Dili, Atatürk inkılâplarını inançla benimseyen bir vilayet gazetesi olmuş, bu karakterini daima muhafaza etmiştir. Her sabah yayılan Türk Dili'nin hedefi her şeyden önce Cumhuriyetçilik ve İnkılâpçılıktır. Türk Dili tek partili devirde tek gazete olarak çıktığı günlerde Atatürk Türkiye'sinin gelişmesi, yerleşmesi için üzerine düşeni gücü nispetinde şevkle yerine getirmiştir. Türk Dili çok partili hayatta da bu siyasi gelişmeyi arzulayan yadırgamadan benimseyen gazete olmuştur... Türk Dili Atatürk prensiplerini samimiyetle benimseyen ve bunları savunan bir gazetedir.”

Bu açıklama Türk Dili Gazetesi'nin özellikle 1950–1960 yılları arasında DP karşısında aldığı tutumun sebebinin açıkça ifade etmektedir. Türk Dili Gazetesi çalışmamız içerisinde bir taşra kentinde DP'ye karşı muhalefetin temsilcisi olmuştur. 1967 yılında Türk Dili, Balıkesir Postası, Ateş; Ekspres ve Adalet gazetelerinin aldıkları birleşme kararıyla 41 yıl devam ettirdiği günlük siyasi gazete hayatına son vermiştir.

Ateş Gazetesi: Balıkesir yayın hayatına damgasını vuran iki taraflı gazetenin, Balıkesir Postası ve Türk Dili, yanında tarafsız bir gazete ihtiyacını duyan Mustafa Niyazi Ispartalı, Recep Hürses ve Cahit Albayrak birleşerek 21 Mart 1950’de Ateş Gazetesi’ni çıkartmaya başlamışlardır. Ateş gerçekten de muhalefet konusuna önem vermiş ve bunu da her fırsatta dile getirmiş bir yayındır. Ateş Gazetesine göre “*Muhalefetsiz Demokrasi olamaz ve tenkit edilmeyen bir parti de ilerleyemez!*” Gazetenin kurucularından Cahit Albayrak muhalefet konusunda gözünü budaktan da sakınmamıştır. İşletmeler ve Tekel Bakanı olduğu dönemde DP Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı’ya “*Daha iyi muhalefet ve daha sert tenkitler yapabilmek için kâğıda ihtiyacım var, Demokrat bir Bakan olarak bu konuda bir kolaylık göster.*” diyebilmiştir. Dört sayfa olarak yayın hayatına atılan Ateş Gazetesi kâğıt darlığından ve kendisine ilan verilmemesi nedeniyle 18 yıllık yayın hayatında sıkıntılı dönemler geçirmiştir. Gazete kâğıt buldukça dört sayfa halinde çıkarırken, iki sayfalık tek yaprak şeklinde çıktığı dönemlere de sıklıkla rastlanır. Diğer gazetelerle birleşme kararı alan Ateş Gazetesi ek olarak haftada bir gün çıkmaya devam etmiş ve 9 Haziran 1968 tarihinde son sayısını çıkartmıştır (Yurdakök, 1992, s. 122- 124).

2.2. Bu Dönemde Balıkesir’de Yayımlanan Diğer Gazeteler (1950-1960)

Merhaba: Balıkesir’de CHP yanlısı olarak çıkan haftalık siyasi mizah gazetesidir. İlk olarak 12 Ağustos 1951’de yayımlanan ancak çok uzun ömürlü olmayan gazetenin kapanış tarihi bilinmiyor.

Kanatlıların Sesi: 15 Ağustos 1952 tarihinde Kanatlılar Birliği adına çıkartılan aylık gazete, havacılık konusunda iç ve dış olaylar hakkında haber sunmuştur. 15 Temmuz 1953’te son sayısını çıkartmıştır.

Balıkesir Esnaf Gazetesi: Esnaf Dernekleri sahipliğinde 15 Kasım 1954 tarihinde yayın hayatına başlayan ve on beş günde bir olarak çıkartılan gazete esnaf derneklerinin dertlerini ve sorunlarını sütunlarına taşımıştır. 1 Eylül 1959 yılında yayın hayatına son vermiştir.

Balıkesir Ekspres: 27 Nisan 1955 yılında kurulan günlük siyasi gazetedir. Başlangıçta tafirsız olduğunu ilan etmesine rağmen DP’yi destekleyen gazete İspat hakkı ve 19’ların milletvekillerinin vekillikten çıkartılması sonrasında gazete saf değiştirmiş ve Hürriyet Partisi hizmetine girmiştir. Muhalefet saflarına geçen gazete kâğıt sıkıntısından dolayı 22 Ağustos 1956 tarihli baskısıyla yayınına son vermiştir.

Balıkesir Ticaret Gazetesi: 7 Şubat 1955 tarihinde çıkan haftalık

mesleki gazetedir. 26 Temmuz 1969 tarihinde yayın hayatına son vermiştir.

Balikesir: 6 Eylül 1956 tarihinde yayın hayatına başlayan, pazar günleri hariç çıkan gazete “*Günlük siyasi sabah gazetesi*” sloganıyla yayınlanmıştır. Balıkesir Demokrat Parti teşkilatının bir yayın organı olan gazete 29 Temmuz 1960 tarihli yayınıyla basın-yayın hayatına son vermiştir. (Yurdakök, 1992, s. 177-196).

Bu çalışmanın amacı Demokrat Parti'nin Balıkesir ilindeki eğitim ve sağlık uygulamalarının, yerel basına göre incelenmesidir. Demokrat Parti ile ilgili yapılan çalışmalarda, genel bir anlatım yoğun olarak işlenmesi yanında yerel yansımaları daha az yer verilmiştir. Bu sebeple yerel ölçekli eksikliklere katkı sağlanması hedeflenmiştir.

3. DEMOKRAT PARTİ'NİN İLK DÖRT YILINDA BALIKESİR'DE EĞİTİM VE SAĞLIK ALANLARINDAKİ FAALİYETLERİ (1950-1953)

Bilindiği gibi DP 1954 seçimlerine girerken bir seçim bildirisi hazırlamamış, seçim kampanyasında yapmış olduğu icraatları anlatmıştır. Biz burada DP'nin 1950 yılından itibaren Balıkesir ilinde eğitim ve sağlık alanlarında yapmış olduğu çalışmalarını ele alarak DP 1954 seçimlerinde Balıkesir İlinde kazanmış olduğu başarının sebeplerinin daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz.

3.1 Demokrat Parti'nin 1950 Yılı Faaliyetleri

3.1.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

1950 yılı programına dâhil 1 dersaneli İlkokul binalarından Bigadiç'te 2, Dursunbey'de 5, Edremit'te 2, İvrindi'de 1, Manyas'ta 2, Sındırgı ve Susurluk Kazalarında da birer okul inşa edilmiştir. 30 Eylül 1950'de çıkan bir haberde ise eğitim alanında yapılan bir çalışmadan bahsedilmektedir. Haberin devamında ise bu okulların bir sonraki ders yılı için hazırlanmasına dair bir emir geldiği belirtilmiştir. (Manyas ve Dursunbey okulları..., 1950).

4 Kasım'da eğitim alanında yapılan işlere bir yenisi daha eklenmiştir. Balıkesir Postası 4 Kasım tarihli haberinde “*İlkokul inşaatına devam ediliyor.*” başlığıyla verdiği habere göre Vilayetin bazı köylerinde birçok okul binasıyla sağlık memuru evi yapıldı, noksan olanlar da tamamlandı. Bu haberin devamında Balıkesir ili ve ilçelerinde yapılan okullar hakkında daha geniş bilgi edinebiliyoruz. Bunlardan başka Merkezde 12, Bandırma'da 3, Bigadiç'te 4, Burhaniye'de 2, Gönen'de 5, İvrindi, Manyas ve Susurluk'ta

birer tane olmak üzere toplam 29 bitirilememiş okul binası tamamlanmıştır. Ayrıca Dursunbey, İvrindi, Manyas, Sındırgıda inşası süren okullar da tamamlanmıştır. (İlkokul inşaatına devam ediliyor, 1950).

DP iktidarı eğitim icraatlarında sadece okul açmamış, Balıkesir cezaevinde haftanın belirli günlerinde dini konferanslar verilmesi hakkında Adalet bakanlığından emir verilmiştir. Ayrıca cezaevinde okuma yazma bilmeyen mahkûmlar için de bir kurs açılmıştır. (Şehrimiz cezaevinde dini konferanslar..., 1950).

3.2. Demokrat Parti'nin 1951 Yılı Faaliyetleri

3.2.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

1951 yılı içerisinde Balıkesir'de eğitim adına çalışmalar yapılmakta özellikle okul sayısının artırılmasına çalışılmıştır. İl daimi komisyonu üç köyde modern okul inşa edilmesi için 38.628 lira sarf edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karar üzerine Güvem Çetmi, Macarlar ve merkeze bağlı Orta Mandıra köylerinde birer okul yapımına karar verilmiştir. Balya Kayalar köyü okulunun çatı inşaatı için de bütçe ayrılmıştır. Ayrıca köy okulları inşaatına yardım olması üzere, genel bütçeden gönderilen 39000 lira 1951 yılı bütçesine alınmış ve köy okulları inşaatında kullanılmak üzere 113 metre küp tomruk satın alınmasına karar verilmiştir. (Üç köyde modern okul..., 1951).

2 Haziran'da yapımına başlanan bu köy okulları 5 ay gibi kısa bir sürede tamamlanmıştır. Ayrıca Balya Kayalar köyü okulu çatısı, Erdek Karşıyaka okulunun eksikleri de tamamlanmıştır. Bakanlıkça ancak üç okul yaptırılmak üzere tahsisat ayrılmış bulunmakla beraber yapılan tasarruflarla diğer okulların ikmali de sağlanmıştır. (Üç köyde üç yeni..., 1951).

Eğitim alanında Balıkesir'e yerleşen göçmen ailelerin de çocukları ayrıca düşünülmüştür. Balıkesir vilayeti dâhilinde iskân edilmiş bulunan göçmen çocuklardan erkek sanat ve yapı okullarına yatılı öğrenci alınmasına karar verilmiştir. (Vilayetimizde yol, su işi, 1951).

3.2.1.1 Bir Halk Eğitim Kurumu Olan Halkevleri İle İlgili Balıkesir Basını Haberleri

Halkevleri, Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte modern, laik, inkılâpçı bir ulus devlet oluşturma çabaları kapsamında Atatürk'ün Halkçılık ilkesi doğrultusunda bir yaygın eğitim kurumu olarak kurulmuştur. Cumhuriyet öncesinde benzer beklentilerle kurulan Türk Ocaklarının zamanla Cumhuriyetin yeni kadrosuyla ihtilafa düşmesi, halk kesimleriyle istenilen

düzeyde diyaloga girememesi, yeni ve farklı bir kurumsal yapının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Türk Ocakları 10 Nisan 1931’de toplanan olağanüstü kongre ile CHP’ye katılma kararı almış, 1931’de yapılan CHP’nin üçüncü büyük kongresinde Halkevleri’nin açılması kararlaştırılmıştır. 19 Şubat 1932’de resmen faaliyetine başlayan Halkevleri, aynı gün 14 ayrı merkezde açılmıştır. Halkevleri’nin 19 yıl süren ilk dönem çalışmaları, 1951 yılında Demokrat Parti tarafından verilen Halkevleri’nin kapatılmasına ilişkin yasa tasarısının 8 Ağustos 1951’de yürürlüğe girmesi ile son bulmuştur.(<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkevleri/?pdf=3626-21.08.2021>)

Halkın eğitilmesi amacıyla kurulan Halkevleri’nin kapatılması ile ilgili Balıkesir basınında çıkan haberler ise şöyledir:

Siyasete karıştıkları iddiasıyla yola çıkan Halkevleri’nin kapatılması konusunun temelinde CHP’ye darbe vurmak amacı güdülmüştür. Halkevleri durumunun halledilmesi için Refik Şevket İnce’nin başkanlığında bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyon içerisinde Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı da bulunmaktadır. Komisyona Meclis namına Ferit Alpiskender, Umumi İdare Heyeti namına Sıtkı Yırcalı ve Kamil Gündeş, Gurup İdare Heyeti adına Fethi Çelikbaş seçilmişlerdir. (Halkevlerinin durumu yeniden tetkik..., 1951).

Halkevleri’nin kapatılması meselesi iki parti arasında bir hayli tartışma konusu olmuş ve bu tartışmalar Balıkesir basınına da yansımıştır. Balıkesir’de Halkevleri kanununa muhalefet Türk Dili Gazetesi ile yapılmıştır. “*Meğer asıl gaspçı DP değil de CHP imiş*”, şeklindeki başlığıyla CHP hakkındaki yorumlar yer almaktadır. Arkasından İnönü’nün yaptığı konuşmaya yer vermiştir. İnönü’nün “*Ben bu mesuliyetin hesabını vermeye muktedirim*” şeklindeki beyanı verilmiştir. İnönü, CHP Halkevleri’nin tesis haline getirilmesini ve böylece halk hizmetinde bulunmasını istediğini, hâlbuki iktidar partisinin Halkevleri’ni ilga etmeyi esas tuttuğunu söyledikten sonra kanun teklifini ana hatlarıyla yorumlamıştır:

“Eski Türk Ocakları binalarının Halk Partisi’ne intikali bu Ocakların salahiyyetli temsilcilerinin rızaları ve muvafakatleri dâhilinde, kanunlar hükümleri içinde vuku bulmuştur. Bu intikal muamelesinin Atatürk’ün cebri ile rıza hilafında vuku bulduğu iddiası, herhangi bir hukuki itibara mazhar olmayacak kadar haksızdır. Eski Türk Ocakları Milli Mücadele’nin zaferlerinden sonra Halk Partisi Hükümeti’nin geniş yardımı, teşviki ve alakası ile

bütün memlekete yayılmıştır. Türk Ocakları'nın istediği her mülk emvali terk edilmiş, ya bedelsiz veya da az bir bedel ile tercihan verilmiş ve Türk Ocakları'nın masrafları da hazinenin geniş yardımlarını görmüştür. Bu yardım teşvik ve alakada Atatürk'ün hissesi bizzat hükümetin gayretlerini geçecek derecedeydi. Bu devirde büyük inkılâplar oldu. Yedi senelik tecrübe inkılâp esaslarını yayıp anlatacak ve memlekette inkılâplarla ahenkli olarak geniş kültür birliğine dayanan milli cemiyeti temin edecek bir teşekkülün eksikliğini gösterdi. Bu esnada Atatürk Türk Ocağı liderlerini toplayıp, üzerinde saatlerce müzakere cereyan ediyor. Neticede Atatürk ile Türk Ocağı liderleri ocaklarının faaliyetlerine son verilmesine karar veriyorlar. Hâlbuki bu muamele komisyon müzakerelerinde cebir ile mal iktisabı şeklinde tasvir edilmiştir. Elimizdeki kanun teklifinin gerekçesinde de Türk Ocakları'nın devri işi bir hesap muamelesine örnek olarak zikrolunmuştur. Ben o devrin başvekili olarak her zaman hesap vermeye hazırım. Cebir ile mal gaspı suretiyle Atatürk'e tevcih olunan iftirayı reddediyoruz. Bu iftirayı bir kanun teklifi ile Türk mevzuatında tespit etmeyi protesto ediyoruz. Fertleri ve hükmi şahsiyetleri cebrederek onların emvalini almak bir suç işlemiş ise bu suçun mesulü Atatürk olamaz. Mesuliyet zamanın başvekili olarak bana teveccüh eder. Ben bu mesuliyetin hesabını vermeye hazır ve muktedirim.”

İnönü mahkemeden kaçınıldığını, yapılan muamelenin Anayasa'ya aykırı olduğunu söylemiş ve sözlerine şöyle son vermiştir:

“Anayasa, yargı vazifesini müstakil mahkemelere vermiştir. Kanun teklifi müstakil mahkemelere ait olan vazifeyi kendisi ifa etmek iddiasındadır. Hareket baştan aşağı, usul olarak ve esas olarak Anayasanın vahim bir suretle ihlalidir. Biz büyük milletimizin sağduyusuna ve memlekette emniyetin ve kanun idaresinin hâkim olmasını gaye ittihaz ettiğine yürekten inanmış bulunuyoruz. Hepimizin vazifesi büyük milletin asil vasıflarına layık olacak şekilde hareket ve hizmet edebilmektir” (İnönü'nün Konuşması: Ben bu..., 1951)

Uzun süren müzakereler sırasında CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'ye hücumlarda bulunulmuştur. Bu arada bazı hatipler Halkevleri'ne sarf edilmeyen 5.773.000 Lira'nın geri alınması ve bu paranın hazineye verilmesi konusunda ısrar etmişlerdir. Balıkesir Milletvekili Sıtkı Yırcalı;

“Biz alacak verecek davasında değiliz. Gayemiz bu değildir. O vakit

kanunun yapısı böyle olmazdı. Eğer devlet bir para vermişse ve bu mahallinde sarf edilmemişse o vakit ayrıca bir kanun getirmek imkânı vardır. Birçok iktisaplar vardır ki bütçeye göre yapılmıştır. Bütçe kanunu da bir kanundur. Bedava mektup için, gümrük muafiyetinden istifade için kanun çıkartmışlardır. Bu ayrı meseledir. Bizim getirdiğimiz kanun o zamanki kanunun da ayaklar altına alınması idi iktisap edilen malları hedef almaktadır.” şeklinde açıklama yapmıştır.(CHP 18 yılda milletten..., 1951).

CHP mallarına ait kanunun 8. ve 9. maddelerine kadar tadilatsız kabul edilmiştir. Fakat 10. maddede

“Bu kanun iadeye tabi bulunan gayrimenkullerin kısmen veya tamamen işgal eden siyasi partiler, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren üç ay zarfında bunları tahliye ve teslim mecburdurlar.” demektedir.

Bu üç ayın bir aya indirilmesi birçok milletvekilleri tarafından teklif edilmiştir. Yapılan müzakereler sonrasında bu sürenin bir ay olması kabul edilmiştir. (CHP'nin mallarına ait kanun,1951).

Sürenin üç aydan bir aya indirilmesi muhalefet tarafından yaklaşan ara seçimlerde Halk Partisi'ne güçlük çıkartmak ve seçimlere iyi hazırlanamamalarını sağlamak olarak yorumlanmıştır. Ayrıca bu karar iki parti arasındaki ilişkileri daha gergin bir havaya sokmaktadır. Balıkesir'de CHP binalarına el konulmasından sonra partililer yeni bina arayışına girmişler ve bu arayış sırasında Balıkesir halkı tarafından büyük destek görmüşlerdir. Bazı yerlerde parti teşkilatına ücretsiz olarak binalar tahsis olunmuştur. Bu arada bina temini için partiye para yardımları da yapılmıştır. (Geçmişlerine Sünger Çekenler, 1951).

Balıkesir basınında Halkevleri'ne karşı muhalif haberlerinde Türk Dili gazetesi Hürriyet Gazetesi'nin yazılarına da yer vermiştir:

“Millet C. H. Partisini arıyor. Millet hissiyatını hiçe sayarak Halk Partisi'nin malına mülküne el koymak en hafif tabirle gaftır. Eğer Demokrat Parti seçimleri kazanır kazanmaz Halk Partisi'nin mülküne derhal el koysaydı, bu hareketini efkâr-ı umumiye belki sevinçle karşılardı ve şimdi olduğu gibi itiraz sesleri ayyuka çıkmazdı. Fakat... Fakat seçimler geçeli bir buçuk sene oldu. Efkar-ı umumiye bu sene içinde çok değişti. Halk Partisi'ne lanet okuyanlar, şimdi yavaş yavaş onu arıyorlar bile... Bu vaziyet karşısında milletin hissiyatını hiçe sayarak Halk Partisi'nin malına, mülküne el koymak,

en hafif tabirle, bir gaftır. Demokrat Parti iktidara geldiğinden beri yaptığı gaflara bu sonuncusunu da eklemiş oldu. Bu bir buçuk senelik iktidar Demokrat Parti'ye o kadar gaflar yaptırdı ki, bunların karşısında ürkmemek ve istikbalden endişe etmemek elden gelmiyor.”(Geçmişlerine Sünger Çekenler, 1951).s.1

Balıkesir Halkevi'ne Maliye Vekâleti'nden vilayet defterdarlığına gelen emre göre içerisindeki eşyalara birlikte el konulmuştur. Maliye memurları tarafından eşyaların tadilatı yapılarak kapısı mühürlenmiştir. (Halkevine el konuldu, 1951).

Balıkesir Demokrat Parti teşkilatı tarafından, Halkevleri'ne karşı girişilen faaliyetleri olumlu gösterebilmek adına, boşaltılan Halkevi binalarının Milli Eğitim Bakanlığı'ndan verilen emirle Balıkesir Halkevi binasının Ticaret Lisesi'ne çevrileceğini, Bandırma Halkevi binasının ise ortaokula çevrileceğini bu şekilde her iki şehirde çift tedrisat yapan ilkokulların daha geniş kadrolarla sabahtan akşama kadar ders okutulabileceği haberi verilmiştir. (Bandırma ve Şehrimiz Halkevi..., 1951).

3.2.1.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

Sağlık alanında atılan ilk adımlardan biri de Edremit ve Bandırma belediye hastanelerinin bakanlık emrine geçirilmesi olmuştur. Bu karar, her iki belediyeyi de ağır bir yükten kurtarmış olmakla beraber bu hastanelerin daha normal şartlar altında çalışmasını sağlaması bakımından da haber olumlu karşılanmıştır. (Edremit ve Bandırma belediye hastaneleri..., 1951).

Diğer bir kaza olan Ayvalık'ta ise; “Hastanenin tamiri işine başlanmıştır. Evvelki gün 15 kilometre mesafeden davul zurnalarla tamir için lüzumlu kum getirilmiştir. Halk bu hayırlı iş için seferber olmuş, araba motor gibi nakil vasıtalarını bu işe meccanen tahsis etmiş bulunmaktadır. Ayrıca bazı vatandaşlar bilfiil çalışmaktadırlar” (Ayvalık'ta şehircilik faaliyeti, 1951).

Edremit Hastanesi'nin inşaat ve noksanlarının ikmali maksadıyla 1951 yılının Mart ayında 28814 lira 45 kuruşluk ilave yapılması kabul edilmiştir. (Vilayetin muhtelif bölgelerindeki köy..., 1951).

Balıkesir sağlık alanındaki hizmetlerinden birisine de Veremle Savaş Derneği tarafından yapımına başlanan Verem Dispanseri ile kavuşmuştur. Temel atma töreninde müftü Naci Çıkrık bir dua yapmış ve ardından kurban kesilmiştir. İlk harç Vali Vekili Esat Kaya Ayman tarafından müessesenin hayırlı olması dileğiyle atılmıştır. Balıkesir'de 1951 yılında veremle savaş sadece il merkezinde değil, Edremit'te de devam etmiştir. Edremit'te 50 yataklı bir hastane ve bir verem hastanesi açılmasına karar verilmiştir.

(Şehrimiz modern dispansere kavuşuyor,1951).

3.3. Demokrat Parti'nin 1952 Yılı Faaliyetleri

3.3.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

Eğitim alanında yapılan hizmetler sadece okullarla ilgili olmayıp halka ziraat ve hayvancılık alanlarından, el işi ve sağlık alanlarına varıncaya kadar çeşitli dallarda eğitim veren kurslarla da sağlanmıştır. Balıkesir'de Nisan 1952'de açılan arıcılık ve ziraat aletleri kursu da bunlardan bir tanesidir. Verilen bilgiye göre bu kursları başarı ile bitirenlere bakanlardan 500'er liralık kredi sağlanacaktır. Ve bu kurslara her meslekten vatandaşlar katılabilir.(Şehrimiz ve kazalarında arıcılık..., 1952).

Yapılan yenilikler karşısında halkın bilgilendirilmesi gereği de ortaya çıkıyordu. Bu maksatla açılan kurslardan bir diğeri de selektör ve traktör makinistleri yetiştirme kursudur. Bu amaçla Balıkesir'de 1 Temmuz 1952'de selektör ve traktör makinistleri kursunun açılacağı haberleri yapılmıştır.(Ziraat fidanlığında bugün selektör..., 1952).

Bigadiç ve İvrindi'de ortaokul açılacağı haberi ile Balıkesir'de ortaokulu olmayan tek ilçenin Balya olduğu haberi verilmiştir.(Bigadiç ve İvrindi'de Ortaokul..., 1952).

3.3.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

Sağlık alanında yapılan hizmetlere başlangıç olarak Ekim 1950 yılında yine Balıkesir Postası tarafından yaptırılmasına karar verilen Edremit Verem Hastanesi'nin açılışı yer almaktadır. (Edremit Verem Hastanesi bugün..., 1952).

1952 yılında Balıkesir'de açılan hastanelerden bir diğeri de 25 Şubat'ta Merkez Kazada açılan hastanedir. 226 yataklı olan hastanenin üst kısmı tamamen veremli hastalara, alt kısmı ise diğer hastalara tahsis edilmiştir.(Yeni hastanemiz dün açıldı, 1952).

5502 sayılı Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu'nun 1 Ekim'den itibaren Balıkesir vilayetinde de tatbikine başlanmıştır. Bütün işçilerin adı geçen kanun gereği bu sigortaya girmeleri gerekmektedir. Buna göre, işçiler aldıkları ücretin veya yevmiyelerin yüzde ikisini ve ayrıca işverenler de o işçi için sigortaya yüzde iki kuruş ödemeye mecburdurlar.(Balıkesir'de hastalık ve analık...,1952).

Sigorta sağlık alanında yapılan en büyük yeniliklerden bir tanesidir. Demokrat Parti'nin ilk hükümeti sırasında bu tür hizmetleri Balıkesir'de takdirle karşılanmıştır.

3.4. Demokrat Parti'nin 1953 Yılı Faaliyetleri

3.4.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

Milli Eğitim Bakanlığı'nca Balıkesir il okulları bina inşa ve tamirine yardım maksadıyla 300.000 lira gönderilmiştir. (İl İlk Okullarına yardım, 1953).

Balıkesir'de 1953 yılı içerisinde maarif yurdu açılmasına karar verilmiştir. Yatılı öğrenciler için gerekli bir ihtiyacın karşılanması yoluna gidilmiştir. (Şehrimizde maarif yurdu açılıyor, 1953).

3.4.1.1. Genel Hayatı Etkileyen Önemli Bir Olay: Balıkesir'de Deprem ve DP İktidarının Faaliyetleri

18 Mart 1953'te Balıkesir ve Çanakkale'de meydana gelen şiddetli deprem, bu şehirlerde büyük hasar yaratmıştır. Balıkesir'de en fazla hasar Gönen'de meydana gelmiştir. İkinci sırada Manyas, üçüncü sırada Balya gelmektedir. Çanakkale'de ise Çan ve Yenice Kazaları büyük hasar görmüştür. Depremin ardından Kızılay Genel Müdürlüğü 19 Mart'ta uçakla Balıkesir'e gelmiş ve beraberinde getirdiği 100 çadırı birlikte Gönen'e gitmiştir. Ayrıca 500 çadır da Ankara'dan Kamyonla Gönen'e gönderilmiştir. (Gönen bir harabe haline.., 1953).

Cumhurbaşkanı Celal Bayar 20 Mart'ta Balıkesir'e ziyarette bulunmuş ve deprem bölgesi olan Gönen'e gidip burada bir buçuk saat halk ile görüşmüştür. İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırcalı, İçişleri Bakanı Ethem Menderes, Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinlioğlu zelzele bölgesi olan Yenice'ye giderek tetkiklerde bulunmuşlardır. (Cumhurbaşkanı, felaket bölgesinde, 1953).

Balıkesir basınında 1950 ve 1960 dönemlerinde söz sahibi olan iki gazete tabii olarak deprem bölgesiyle ve iktidar partisinin deprem bölgesine olan ilgisiyle yakından alakadar olmuşlardır. Fakat her iki gazetede de siyasal görüşlerinin ağırlığını yansıtmışlardır. İktidar yanlısı bir gazete olan Balıkesir Postası iktidarın tutumunu olabildiğince olumlu gösterip prim yapma çabasındayken, muhalif gazete olan Türk Dili Gazetesi ise iktidarın yetersizliklerinden dem vurup iktidarı kötüleme gayretindedir. Manyas merkezinde 9 ev tamamen yıkılmış ve 178 ev oturulamayacak duruma gelmiştir. Türk Dili Gazetesi iktidarın ya da Kızılay'ın Manyas'a hiçbir yardımda bulunmadığını bu sebeple halkın teessürlerini bildirmiştir. (Cumhurbaşkanı dün geldi, 1953).

Yine Balıkesir Postası'nın aksine olarak muhalif gazete Türk Dili

deprem bölgelerinin yeterince alaka göremediğini bildirmektedir; “Zelzele bölgesi ciddi alaka bekliyor. Aradan 5 gün geçmesine rağmen alınan tedbirler felaketzede halkı koruyucu mahiyette değildir.” (Zelzele bölgesine ciddi alaka..., 1953).

Balıkesir Merkezde deprem bölgeleri için yardımlar toplanmıştır. Halkın ve öğrencilerin yanı sıra siyasi parti mensupları da yardımlarda bulunmuşlardır. Halk partililer aralarında topladıkları bin lira ile hasır, çadır bezi gibi muhtelif malzeme alarak zelzeleden hasar gören bölgeye göndermişlerdir. DP Milletvekilleri de felaketzedelere ellışer lira bağışta bulunmuşlardır. (Zelzele felaketzedelerine yardımlar, 1953).

Bayındırlık Bakanlığı zelzele mıntıklarında yıkılan ve hasara uğrayan evlerin tamir ve inşası için bir kanun tasarısı hazırlayarak meclise sevk etmiştir. Buna bağlı olarak bütün deprem bölgelerindeki inşaatı kontrol ve organize etmek üzere bir imar müdürlüğü teşkilatı kurulmuştur. Balıkesir’de yapılacak bu teşkilat emrine gerekli mimar ve mühendis kadroları verilmiştir... Teşkilat teknik bir teşekkül olması itibariyle doğrudan doğruya Vekâlete bağlı olacaktır. (Zelzele bölgesi imar edilecek, 1953).

İktidar, Balıkesir ve Çanakkale’deki büyük deprem neticesinde zelzele, sel ve yangın felaketleri için kanun tasarısı hazırlanmasına başlanmıştır. Bu kanunla daimi bir heyet kurulacak ve bunlar derhal felaket bölgelerinde müdahale edecektir. Bu kanunla, daimi bir heyet teşkil edilecek ve bu heyetin elinde mühim miktarda para, inşaat malzemesi, ilaç, çadır ve her türlü sıhhi malzeme hazır bir şekilde bulundurulacaktır. (Zelzele, sel ve yangın felaketleri..., 1953).

Zelzele bölgesindeki köylü ve şehirli vatandaşlara yapılmakta olan ve fiilen başlanmış bulunan hane başına bin ve dört bin liralık yardıma ilaveten Gönen’de 100, Ayvalık’ta 100, Manyas’ta 100 ve Yenice’de 200 evin Emlak Bankası’nca bizzat inşası uygun görülmüştür. (Balıkesir için verilen müjdeler..., 1953).

4. DEMOKRAT PARTİ’NİN İKİNCİ DÖNEMİNDE BALIKESİR’DE EĞİTİM VE SAĞLIK ALANLARINDAKİ FAALİYETLERİ (1954- 1957)

4.1. Demokrat Parti’nin 1954 Yılı Faaliyetleri

4.1.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

1954 yılının ilk vilayet umumi meclisi toplantılarında eğitim ile ilgili

konular ağırlık kazanmıştır. Bandırma Süleyman Şeker okulunun tamiri için daimi komisyonuna yetki verilmesine, Ereyli köy okulu duvarlarının yaptırılmasına; Dursunbey istasyonu civarındaki çocukları kaza okuluna götürüp getirmek üzere araç masrafı olarak 1000 liralık ödenek konulmasına karar verilmiştir. Ayrıca vilayet içerisindeki uygulama okulları ders araç gereci alınması için bütçeye 2000 lira konulmasına karar verilmiştir. Bu toplantıda yüksek tahsil talebe kurumuna 10.000 liralık yardım yapılmasına oy birliğiyle karar verilmiştir. (Vilayet Umumi Meclisi çalışmalarına..., 1954).

1954 yılı eğitim alanındaki çalışmalara seçimlerden sonra Gazi Osman Paşa semtinde modern bir okulun açılmasıyla devam edilmiştir. (Gazi Osman Paşa mahallesinde..., 1954).

Bigadiç'te açılan ortaokul eğitim alanında yapılan çalışmalardan bir diğeridir. (Bigadiç'te orta mektebe..., 1954).

Balıkesir'de eğitim alanında yapılan en çok değişim bir öğretmen okuluna çevrilen Necati İlk Öğretmen Okulu'nda olmuştur. 1954'te ikinci bir değişikliğe uğramış ve ismi Necati Eğitim Enstitüsü ve İlk Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiştir. Okulun kadrosu yüksekokul öğretmeni yetiştirecek vaziyette olduğundan, okulda enstitü tedrisatına da hemen başlanılabileceği bildirilmiştir. Ayrıca Enstitü doğrudan Maarif Vekâleti'ne bağlanmıştır. (Şehrimiz Necati İlk Öğretmen..., 1954).

4.1.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler:

Yine Ocak ayının ilk günlerinde toplanan vilayet umumi toplantılarında sağlık konularına da değinilmiştir. Eczanesi olmayan kazalarda eczane açacaklar yardım yapılmasına karar verilmiştir. (Vilayet Umumi Meclisi çalışmalarına..., 1954).

4.2. Demokrat Parti'nin 1955 Yılı Faaliyetleri

4.2.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

Fizik öğretmenlerini yetiştirmek üzere Necati Eğitim Enstitüsü'nde bir aylık pratik fizik ve laboratuvar çalışmaları kursu açılmıştır. Öğretmenlere bu derse ait konuların öğrencilere canlı bir şekilde nasıl verileceği gösterilecektir. (Veremle savaş derneği çalışmaları, 1955).

DP Hükümeti 1955 yılında, Balıkesir'de kurulan ilkokul yaptırma derneğine 7 bin liralık yardımda bulunmuştur. (İlkokul yaptırma derneğine..., 1955).

Ayrıca 1954 yılında inşasının bir kısmı tamamlanan 52 Evler

semünde Atatürk İlköğretim Okulu'nun temelleri de bu yıl içerisinde atılmıştır. (Atatürk İlköğretim Okulu, 1955).

29 Ekim 1956'da eğitim öğretime açılan okul, günümüzde hala eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmekte olup bölgenin en iyi okullarından biri olarak da bilinmektedir.

Balıkesir teknik ziraat müdürlüğü tarafından “*traktör şoförü yetiştirme kursu*” açılmıştır. Yatılı olan bu kursa katılan kursiyerlerin masrafları da ziraat bakanlığınca karşılanacaktır. (Şehrimizde Traktör şoförü kursu..., 1955).

Ziraat alanında sanayileşme yoluna giren DP'nin bu çalışmaları halk eğitimini gerekli kılmış ve DP de bu gereği yerine getirmek adına çalışmalarda bulunmuştur. 1954 yılında traktör kursu açan ve halkın traktörü tanınmasını amaçlayan kursun ardından ikinci adım olarak 1955 yılında traktör şoförü yetiştirme kursu açmakla bu ihtiyacın gereklerini yerine getirmiştir.

4.2.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

Türkiye'de ilk defa 1930 yılında kurulmuş olan akıl sağlığı cemiyetinin ikincisi 1955 yılında Balıkesir'de kurulmuştur. Aynı yıl içerisinde Balıkesir Ruh Sağlığı ve Eğitsel Danışma Merkezi adıyla faaliyete geçen cemiyette eğitsel danışma vazifeleri de yürütülmektedir. (Akıl Sağlığı Cemiyeti, 1955).

4.3. Demokrat Parti'nin 1956 Yılı Faaliyetleri

4.3.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

1956 yılının ilk İl Genel Meclisi toplantısında eğitim konusuna önem verilmiş ve en çok bütçe bu alandaki çalışmalara sarf edilmiştir. 1955 yılında inşasına başlanan İmam Hatip Okulu için 5.000 lira, Ayvalık İstiklal Okulu'nun yeniden yapımı için 5.000 lira, çocuk yuvasına yardım için 1.000 liralık ödenek, ayrıca Yüksek Talebe Cemiyeti'nin İstanbul'da yapacağı yurt binası inşaatına da yardım olarak bütçeye 10.000 liralık ödenek konulması kabul edilmiştir. (İl Genel Meclisi'nin dünkü..., 1956).

Ayrıca hastane personel ihtiyacını karşılamak üzere Balıkesir Devlet Hastanesi'nde Hasta Bakıcı Okulu açılmıştır. Bu surette bir buçuk sene eğitimden sonra öğrenciler hemşire unvanı alacaklardır. (Hasta bakıcı okulu dün..., 1956).

4.3.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

Devlet Hastanesi'nin restorasyonu ile Balıkesir'de ihtiyacı

karşılayamayan Memleket (bu günkü Devlet) Hastanesi'nin restorasyonu 1956 yılının Ağustos ayında tamamlanmış ve modern bir hastane haline getirilmiştir. Verem Hastanesi de bu hastaneye taşınmıştır. (Verem Hastanemizin inşaatı nihayet..., 1956).

5. DEMOKRAT PARTİ'NİN SON İKTİDAR YILLARININ BALIKESİR'DE EĞİTİM VE SAĞLIK ALANLARINDAKİ FAALİYETLERİ (1957-1960)

5.1. Demokrat Parti'nin 1957 Yılı Faaliyetleri

5.1.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler:

1.1.1957 senesinde halk eğitimi adına tavuk hastalıkları kursu açılmıştır. Yetiştiricilerin bilgilerini arttırmak, tavuk hastalıklarıyla mücadele etmek, bunlara ait gerekli malumat vermek adına bir kurs açılmıştır. (Dün Tavuk Hastalıkları Kursu..., 1957).

5.1.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler

1957 yılında Balıkesir'e yapılan ilk yatırım sağlık alanına olmuştur. Sağlık Bakanlığı'nca Balıkesir Devlet Hastanesi'ne 15 yataklı bir çocuk servisi kurulmuş ve bu servisin başına bir de çocuk doktoru tayin edilmiştir. (Şehir Haberleri, 1957).

5.2. Demokrat Parti'nin 1958 Yılı Faaliyetleri

5.2.1. Sağlık Alanındaki Faaliyetler:

1958 yılında sağlık alanında tüm ülkede vereme karşı savaş açılmıştır. Halk dilinde "*ince hastalık*", yani verem denilen bu canavara karşı milletçe savaş açtık şeklinde haberler görülüyor. (Müthiş Canavara Dün Şiddetli..., 1958).

Yurt genelinde vereme karşı savaş başlatılmış, açılan veremle savaş derneklerinin, verem hastanelerinin yanında, halk da vereme karşı bilgilendirilmeye başlamıştır.

5.3. Demokrat Parti'nin 1959 Yılı Faaliyetleri

5.3.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler:

Eğitime dair 1959 yılının ilk faaliyetleri Burhaniye'de yapılmıştır. 1959 yılının kültür yılı olarak ilan edildiği İlçede kültür adına ilk faaliyeti, 5 Ocak'ta açılan ve derslere başlanan Akşam Kız Sanat Okulu oluşturmuştur. (1959 Burhaniye'de Kültür Yılı..., 1959).

Burhaniye'deki Akşam Kız Sanat Okulu'nun ardından Edremit'te de

Sanat Okulu'nun temelleri atılmıştır. Törene Sıtkı Yırcalı katılmıştır. (Edremit Sanat Okulu Temeli..., 1959).

5.3.2. Sağlık Alanındaki Faaliyetler:

Sağlık alanında yapılan faaliyetler içerisinde şehrin temizliği konusu ele alınmıştır. Şehir dâhilinde ve kenarlarında bulunan ve şahsi hayvanları beslemek ve ya işyeri, ticarethane olarak kullanılan ahırların kokusu, şehir temizliği ve sinek mücadelesi bakımından temizlenmeleri ve gübrelerin şehir dışında münasip yerlere atılması komisyonca kararlaştırılmıştır. Temizlemeyenler hakkında derhal tahkikata geçilecektir. (Şehir Haberleri, 1959).

5.4. Demokrat Parti'nin 1960 Yılı Faaliyetleri

Bu bölümde Demokrat Parti'nin 1960 yılında 27 Mayıs Askeri Darbesi'ne kadar olan süreç içerisinde Balıkesir'de yapılan faaliyetler ele alınacaktır. Çalışmamızın içeriği gereği askeri darbe sonrası süreçte Balıkesir'deki faaliyetler değerlendirilmemiştir.

5.4.1. Eğitim Alanındaki Faaliyetler

1960 yılı içerisinde Balıkesir'de inşa edilecek köy ilkokulları için maarif vekâleti tarafından il emrine tahsis edilen 2 milyon liralık ödenek gönderilmiştir. (Köy Okulları İçin İlimize...,1956).

1959 yılı içerisinde inşaatına başlanılan 42 köy okulunun da bitirilebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 472 bin 302 lira 94 kuruşluk bir tahsisat gönderilmiştir. Ayrıca 14'ü yeniden inşa edilecek olan köy okulları ve tamir edilecek olan okullar içinde 957 liralık bir tahsisat gönderilmiştir. (56 Köyümüz Daha Okula..., 1960).

6. SONUÇ

1938 yılında Atatürk'ün ölümü ve ardından başlayan İsmet Paşa'lı yıllarda Türkiye Cumhuriyeti, patlayan II. Dünya Savaşı'nın dışında tutulabilmişti. Ancak dünyada devam eden savaş durumu karşısında CHP hükümeti tedbir amaçlı olarak erkekleri silâh altında tutmak durumunda kalmıştır. Bu durum önemli bir kesimi tarımla uğraşan halkın çalışan iş gücünün yok olması demektir. Üretken nüfusun silâh altına alınması sonucu üretimin düşmesi ve Hükümetin tarım ürünlerini tedbir amaçlı stoklaması sonucu gıda ürünlerinde büyük sıkıntılar yaşandı. Bu kötü ekonomik duruma bir de tek parti yönetiminin halka yüklediği ağır vergiler ve parti üyelerinin iltimasları, CHP'nin halktan kopmasının temel sebeplerini oluşturmuştur.

Türkiye'nin siyasi hayatında önemli bir yere sahip olan Demokrat

Parti, Türkiye’de çok partili hayata geçişin mihenk taşı olmuştur. Bu geçiş genç Cumhuriyetin 23 yıl gibi uzun ve zor bir dönemin sonucunda gerçekleşmiştir. DP’nin mutlak olarak herhangi bir siyasal ideolojiyi esas almaktan çok günübürlük siyasetin pragmatik ve pratik yönleri ağır basan ancak siyasal muhafazakarlığa yakın durmaya çalışan bir parti olduğu yargısına ulaşılabilir. Bu açıdan DP’nin ekonomi politikası olarak liberal, siyasi düşünce olarak da muhafazakâr yönelimli olduğu ve bu yönüyle liberal muhafazakâr bir parti kimliğine yakın olduğu değerlendirilebilir. (Şeyhanlıoğlu, 2009, s. 208)

1946 seçimleri ise DP’nin halk tarafından ne kadar desteklendiğinin bir göstergesi olmuştur. DP her ne kadar seçimi kaybetse de muhalefet sıralarındaki sesi daha gür çıkmaya başlamış ve buna bağlı olarak da muhalefete sempati duyan gazetelerin de sesleri gürleşmiştir. 14 Mayıs 1950 seçimlerini kazanarak iktidar olan DP ile basının arası nispeten ılımlı bir havada geçmiştir.

DP iktidarının ikinci döneminin başlangıcını oluşturan 1954 yılı itibariyle iktidar ile basının arası açılmıştır. 1954 yılında DP basına getirdiği kısıtlamalar ve gazetelerin yayınlarını sürdürebilmesi için gerekli olan kâğıdın iktidarın elinde bulunması Balıkesir basınındaki muhalif gazeteleri zora sokmuştur. Ancak DP’ye karşı oluşan muhalefetin azalmasına sebep olmadığı gibi tersine tarafsız bir gazete olma yolunda adım atan Ateş Gazetesi’nin yavaş yavaş muhalefet saflarına geçmesine yol açmıştır.

1957 seçimlerinin ardından iyice gerilen ipler Balıkesir basınında da açıkça kendini göstermiştir. Bu yıldan itibaren yerel basında bir yanda, iki muhalif gazete ortaya çıkmıştır. 1960 askeri darbesine gelince, Balıkesir basınında dengeler değişmiştir. Darbenin en büyük destekçisi Ateş Gazetesi olmuştur. Balıkesir Postası ise yeni duruma ayak uydurmuştur.

Çalışmamızın temel konusu oluşturan DP’nin Balıkesir’deki sağlık ve eğitim icraatları açısından genel bir değerlendirme yaparsak başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Zira Türkiye genelinde de DP iktidarı döneminde açılan okulların ve sağlık kuruluşlarının sayısı bir hayli fazladır. Balıkesir’de, DP’nin sevilmesi ve desteklenmesinde şüphesiz milletvekillerinin dönem siyaseti içerisinde önemli görevler almaları yanında, bu milletvekillerinin halk tarafından saygı gören ve sevilen kişiler olmasının da etkisi vardır. Bu dönem içerisinde şehrin yaşadığı gelişmelere bakıldığında “*Demokrat Parti’nin Kalesi*” lakabı temelsiz değildir. (Aydın, 2014, s. 179)

Yakın tarihimizde Demokrat Parti hakkında çoğunlukla genel

anlamda çeşitli çalışmaların yapılmasına rağmen icraatlarının yerele yansmasıyla ilgili çalışmalar azdır. Yapılan araştırmalar ise, Demokrat Parti'ye bölge halkının bakışını anlatmaktan uzaktır. Günümüzde, seçmenlerin vaatlere değil yapılan hizmetlere baktığı malumdur. Bu görüşten yola çıkılarak, üç seçimden üst üste birincilikle çıkmış olan bir partinin başarısının sebepleri yerel çalışmalarla araştırılmalı ve taşra kentlerine kattığı değerler de tartışılmalıdır.

7. KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, S. (1972). *Demokrat Partinin Doğuşu ve Yükselişi Bir Soru*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Aydın, F. (2014). *Demokrat Parti İktidarı Uygulamalarının Bir Taşra Kenti Basınına Yansmaları: Balıkesir Örneği (1950-1960)*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Aydın Tarihi, (Mayıs 1945), No: 138, Ankara: Başbakanlık Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayını.
- Bakan, S. & Özdemir, H. (2013). Türkiye'de 1946-1960 Dönemi İktidar-Muhalefet İlişkileri: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Demokrat Parti (DP)'ye Karşı. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14 (1), 373-397.
- Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Yayınları.
- Gönlübol, M. (1975). *Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma*. 3.baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları
- <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkevleri/?pdf=3626>,(21.08.2021)
- Şeyhanlıoğlu, H. (2009). *Demokrat Parti ve Siyasal Muhafazakârlık*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, T. C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (TBMM TD)*. (1946). Cilt: 20, (Birleşim:1, 01.11.1945, Oturum:1) Ankara: TBMM Matbaası.
- Tunçay, B. (2019). *Demokrat Parti Dönemi Sağlık Politikaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi, Bilecik.
- Uçar, F. (2018). Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş Süreci Demokratikleşme Çabalarının Kürt Sorununa Etkisi (1945-1950). *Turkish Studies*, 13(16), 269- 291.
- Uçar, F. (2016). Demokrat Parti Döneminde Kürt Sorunu: Gelişimi ve Etkileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 43, 175-200.
- Uçarol, R. (2000). *Siyasi Tarih (1789-1999)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Yurdakök, A. (1992). *Balıkesir Basın Tarihi (1886-1991)*. Balıkesir: Sonsöz Gazetesi ve İnce Ofset Tesisleri.

Gazeteler

- Manyas ve Dursunbey okulları açılıyor.(30 Eylül 1950). Balıkesir Postası, 2.
- İlkokul inşaatına devam ediliyor. (4 Kasım 1950). Balıkesir Postası, 1-2.
- Şehrimiz cezaevinde dini konferanslar verilecek. (22 Kasım 1950). Balıkesir

- Postası,2.
- Üç köyde modern okul inşa edilecek.(2 Haziran 1951). Balıkesir Postası, 1.
- Üç köyde üç yeni okul inşa edildi, Balıkesir Postası, 3 Ekim 1951, s. 2
- Vilayetimizde yol, su işi.(14 Temmuz 1951). Balıkesir Postası, 1.
- Edremit ve Bandırma Belediye Hastaneleri Bakanlık emrine geçti.(6 Ocak 1951). Balıkesir Postası,2.
- Ayvalık'ta şehircilik faaliyeti.(24 Şubat 1951). Balıkesir Postası, 2.
- Vilayetin muhtelif bölgelerindeki köy yolları için 354.165 lira ayrılıyor, İl Daimi Komisyonu Edremit Hastanesi inşaatı için de 28.814 lira sarf edilmesine karar verdi.(31 Mart 1951). Balıkesir Postası, 2.
- Şehrimiz modern dispansere kavuşuyor.(23 Temmuz 1951). Balıkesir Postası, 1.
- Halkevleri'nin durumu yeniden tetkik edilecek.(19 Temmuz 1951). Balıkesir Postası, 1.
- İnönü'nün Konuşması: Ben bu mesuliyetin hesabını vermeye hazır ve muktedirim.(9 Ağustos 1951). Türk Dili, 1.
- CHP 18 yılda millettten 66 milyon lira para almış. (9 Ağustos 1951).Balıkesir Postası,1.
- CHP'nin Mallarına Ait Kanun. (10 Ağustos 1951). Türk Dili, 1.
- Geçmişlerine sünger çekenler. (12 Ağustos 1951). Türk Dili, 1.
- Halkevi'ne el konuldu. (14 Ağustos 1951). Balıkesir Postası,1.
- Bandırma ve Şehrimiz Halkevi binaları okul olarak kullanılacak. (27 Eylül 1951). Balıkesir Postası, 2.
- Şehrimiz ve kazalarında arıcılık ve ziraat aletleri kursları açılacak. (2 Nisan 1952). Balıkesir Postası, 1.
- Ziraat fidanlığında bugün selektör kursu açılıyor.(1 Temmuz 1952). Balıkesir Postası, 2.
- Bigadiç ve İvrindi'de Ortaokul açılacak. Türk Dili, 18 Temmuz 1952, s.2
- Edremit Verem Hastanesi bugün açılıyor. (15 Ocak 1952). Balıkesir Postası, 1.
- Yeni hastanemiz dün açıldı. (26 Şubat 1952). Balıkesir Postası, 1.
- Balıkesir'de Hastalık ve Analık Sigortası Kanunu'nun tatbikine başlandı. (3 Ekim 1952). Balıkesir Postası, 1.
- İl İlk Okullarına yardım. (1 Ekim 1953).Balıkesir Postası, 2.
- Şehrimizde maarif yurdu açılıyor.(27 Eylül 1953). Türk Dili, 1.
- Gönen bir harabe haline geldi. (20 Mart 1953). Balıkesir Postası, 1.
- Cumhurbaşkanı, felaket bölgesinde. (21 Mart 1953). Balıkesir Postası, 1-2.
- Cumhurbaşkanı dün geldi. (21 Mart 1953). Türk Dili, 1.
- Zelzele bölgesi ciddi alaka bekliyor. (25 Mart 1953). Türk Dili, 1-2.
- Zelzele felaketzedelerine yardımlar. (28 Mart 1953). Türk Dili, 1.
- Zelzele bölgesi imar edilecek. (7 Nisan 1953). Balıkesir Postası, 1.
- Zelzele, sel ve yangın felaketleri için kanun tasarısı hazırlanıyor. (9 Nisan 1953). Balıkesir Postası, 1.
- Balıkesir için verilen müjdeler; fabrika- hal- otel- köy yolları ve suları. (10 Temmuz 1953). Ateş, 1.
- Vilayet Umumi Meclisi çalışmalarına devam ediyor. (9 Ocak 1954). Balıkesir

- Postası, 2.
- Gazi Osman Paşa Mahallesinde yeni yaptırılan okul. (27 Mayıs 1954). Balıkesir Postası,1.
- Bigadiç de orta mektebe kavuştu. (27 Eylül 1954). Balıkesir Postası, 2.
- Şehrimiz Necati İlk Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü haline geldi. (15 Ekim 1954). Balıkesir Postası, 1.
- Veremle Savaş Derneği çalışmaları. (3 Temmuz 1955). Türk Dili,1.
- İlkokul yaptırma derneğine 7 bin liralık yardım. (4 Haziran 1955). Balıkesir Postası, 1.
- Atatürk İlköğretim Okulu. (26 Temmuz 1955). Balıkesir Postası,1.
- Şehrimizde traktör şoförü kursu açılacak. (4 Nisan 1955). Balıkesir Postası, 1.
- Akıl Sağlığı Cemiyeti. (25 Ekim 1955). Balıkesir Postası, 1.
- İl Genel Meclisi'nin dünkü çalışmaları. (7 Ocak 1956). Türk Dili, 1.
- Hasta Bakıcı Okulu dün açıldı.(13 Nisan 1956). Türk Dili, 1.
- Verem hastanemizin inşaatı nihayet buldu. (9 Ağustos 1956). Balıkesir Postası, 1.
- Dün tavuk hastalıkları kursu açıldı. (22 Mayıs 1957). Türk Dili, 1.
- Şehir Haberleri. (7 Ocak 1957). Balıkesir Postası, 2.
- Müthiş canavara dün şiddetli savaş açtık. (8 Ocak 1958). Ateş, 1.
- 1959 Burhaniye'de Kültür Yılı oldu. (9 Ocak 1959). Balıkesir Postası, 1.
- Edremit Sanat Okulu temeli bugün atılıyor. (8 Temmuz 1959). Balıkesir Postası, 1.
- Şehir Haberleri. (31 Mart 1959). Balıkesir Postası, 2.
- Köy okulları için İlimize Maarif Vekâleti iki milyon lira gönderdi. (26 Mart 1956). Balıkesir Postası, 1.
- 56 Köyümüz daha okula kavuşuyor. (18 Nisan 1960). Balıkesir Postası, 2.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarı bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

